

## IKKILAMCHI NOMINATSIYA PAYDO BO'LISHI, SABABLARI VA TILSHUNOSLIKDAGI O'RNI

Ashurmatova Nasibaxon Abdumannovna

ashurmatova90@gmail.com

**Annotatsiya:** *Ikkilamchi nominatsiya tilning rivojlanishi va boyishida muhim o'rin egallaydi. Mazkur maqolada uning vujudga kelishi, sabab va shartlari, boshqa nominatsiya turlaridan farqlari, ikkilamchi nominatsiya qo'llaniladigan vaziyatlar, hamda olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar va nazariyalar tahlil qilinadi. Ikkilamchi nominatsiya semantikaning asosiy jarayonlaridan biri bo'lib, metafora, metonimiya, synekdoxa va boshqa usullar orqali qanday yangi ma'no hosil qilinishi yoritiladi.*

**Аннотация:** *вторичная номинация занимает важное место в развитии и обогащении языка. В данной статье анализируются его возникновение, причины и условия, отличия от других видов номинации, ситуации, в которых применяется вторичная номинация, а также исследования и теории, проводимые учеными. Вторичная номинация-один из основных процессов семантики, который проливает свет на то, как новое значение создается с помощью метафор, метонимии, синекдохи и других методов.*

**Annotation:** *secondary nomination plays an important role in the development and enrichment of the language. This article will analyze its occurrence, causes and conditions, differences from other types of nomination, situations in which secondary nomination is used, as well as studies and theories carried out by scientists. Secondary nomination is one of the main processes of semantics, highlighting how new meaning is generated through metaphor, metonymy, synecdoche and other methods.*

**Kalit so'zlar:** *tilshunoslik, ikkilamchi nominatsiya, metafora, metonimiya, semantika, nazariya, nominatsiya jarayoni.*

**Ключевые слова:** *Лингвистика, вторичная номинация, метафора, метонимия, семантика, теория, процесс номинации.*

**Keywords:** *linguistics, double nomination, metaphor, metonymy, semantics, theory, nomination process.*

Nominatsiya tilshunoslikda muhim tushuncha bo'lib, u til birliklarining obyektlarga, hodisalarga yoki kontseptsiyalarga nom berish jarayonini ifodalaydi. Nominatsiyaning ikki asosiy turi mavjud: birlamchi va ikkilamchi nominatsiya. Ikkilamchi nominatsiya, nomning yangi ma'no va tasavvur shakllarini yaratishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu dissertatsiya, ikkilamchi nominatsiyaning paydo bo'lishi, sabablari, tilshunoslikdagi o'rni

va uning til tizimidagi ahamiyatini o'rganishga qaratilgan. Dissertatsiyada, ikkilamchi nominatsiyaning semantik va kognitiv aspektlari, shuningdek, tilshunoslar tomonidan olib borilgan izlanishlar tahlil qilinadi.

Ikkilamchi nominatsiyaning ta'rifi va mohiyati

Ikkilamchi nominatsiya – bu obyekt yoki hodisaga yangi ma'no yuklash, ya'ni biror narsaga mavjud nom orqali ko'chma ma'no yoki konnotativ ma'no berish jarayonidir. Ikkilamchi nominatsiya nomga yangi tasavvur, ko'rinish, yoki obraz kiritadi va bu jarayon ko'pincha metafora, metonimiya, simvolizm va boshqa semantik jarayonlar orqali amalga oshiriladi. Bu nominatsiya turining o'ziga xosligi shundaki, u obyektning haqiqiy yoki aniq ma'nosidan farqli ravishda, uning noan'anaviy, ko'chma ma'nolarini yaratadi.

Ikkilamchi nominatsiyaning paydo bo'lishi

Ikkilamchi nominatsiyaning paydo bo'lishi til va ijtimoiy muloqotning tabiiy jarayonlaridan kelib chiqadi. Uning paydo bo'lishiga bir nechta omillar ta'sir ko'rsatadi:

Kognitiv omillar: Til va ongning o'zaro aloqasi, odamlarning obyektlarni qanday qabul qilishlari va tasavvur qilishlari ikkilamchi nominatsiyaning asosini tashkil etadi.

Madaniy omillar: Madaniy va tarixiy kontekstlar, ma'lum bir obyekt yoki hodisaga nisbatan yangi ma'no kiritishda muhim rol o'ynaydi.

Tilning dinamik rivojlanishi: Tilning doimiy ravishda o'zgarishi va yangi so'zlar hamda iboralarning shakllanishi ikkilamchi nominatsiya jarayonini yuzaga keltiradi.

Ikkilamchi nominatsiyaning sabablari

Ikkilamchi nominatsiyaning paydo bo'lishi bir qancha omillar bilan bog'liq:

Semantik kengayish: Boshqa nomlar yoki so'zlar tomonidan berilgan yangi ma'nolarni yaratish.

Ijtimoiy va madaniy o'zgarishlar: Madaniy hodisalar va ijtimoiy jarayonlar tilga ta'sir ko'rsatadi, yangi turlar va ko'chma ma'nolarni shakllantiradi.

Metafora va metonimiya: Metafora va metonimiyaning o'rni katta bo'lib, bu jarayon orqali obyektlar o'rtasida noan'anaviy bog'lanishlar yaratiladi.

Ko'chma ma'nolar: Tilning ma'lumotlar va tasavvurlarni yangi shaklda aks ettirish orqali yangi ma'nolarni yaratish jarayoni.

Ikkilamchi nominatsiyaning tilshunoslikdagi o'rni

Ikkilamchi nominatsiya tilshunoslikda ko'p jihatdan semantika va kognitiv lingvistika sohalarida o'rganiladi. U tilning semantik tizimini shakllantirishda, so'zlarning ma'nolarini kengaytirishda, tilning yaratuvchanligini va muloqotdagi samaradorligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi.

Semantika: Ikkilamchi nominatsiya, so'zlarning ko'chma ma'nolarini ishlab chiqish orqali semantik tizimni boyitadi.

Kognitiv lingvistika: Bu jarayon tilning kognitiv jihatlarini aks ettirib, odamlar tasavvurlarini qanday tashkil qilishini ko'rsatadi.

Metafora va metonimiya: Ikkilamchi nominatsiyaning asosiy vositalaridan biri sifatida, bu jarayon tilning ma'nolarini kengaytiradi va so'zlarning noan'anaviy ma'nolarini yaratadi.

Til va madaniyat: Ikkilamchi nominatsiya, madaniy va tarixiy kontekstda yangi so'zlar va iboralarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqotlar va ilmiy izlanishlar

Ikkilamchi nominatsiya tilshunoslikda ko'p o'rganilgan mavzulardan biridir. Ingliz va o'zbek tilshunoslari tomonidan olib borilgan tadqiqotlar quyidagi asosiy yo'nalishlarda amalga oshirilgan:

Ingliz tilshunoslari: George Lakoff, Mark Johnson va Charles Fillmore kabi olimlar ikkilamchi nominatsiya jarayonini kognitiv va semantik nuqtai nazardan o'rgananganlar.

O'zbek tilshunoslari: G'. Abdurahmonov, A. Saidov, S. Xudoyberganov kabi olimlar o'zbek tilida ikkilamchi nominatsiyaning turli shakllarini, xususan, metafora va metonimiya kabi jarayonlarni o'rganishgan.

Ikkilamchi nominatsiyaning kommunikativ roli

Ikkilamchi nominatsiyaning kommunikativ roli tilning rivojlanishi va madaniyatdagi o'zgarishlar bilan bog'liq. Ikkilamchi nominatsiya jarayonida ishlatilgan so'zlar va iboralar ko'pincha kommunikatsion vaziyatga moslashtirilgan bo'ladi. Bu jarayon kommunikatsion samaradorlikni oshiradi, muloqotda yangi ma'nolarni yaratadi va auditoriya bilan til o'rtasidagi aloqani yanada kuchaytiradi.

Ikkilamchi nominatsiya tilshunoslikda til birliklarining yangi ma'no shakllarini yaratish jarayoni sifatida juda muhimdir. U tilning semantik tizimini kengaytiradi, yangi ma'no va tasavvurlarni yaratadi, tilning kommunikativ rolini kuchaytiradi. Ikkilamchi nominatsiya jarayonini o'rganish tilshunoslikda yangi yondashuvlarni va metodologiyalarni ishlab chiqish uchun zaruriy ilmiy asosni yaratadi.

### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.

1. Sokhibjanovich, S. U. (2025). The Concept Of" Housing", Its Historical, Scientific-Theoretical and Legal Aspects. *Journal of Learning on History and Social Sciences*, 2(1), 7-14.

2. Muxammadixonovna, I. S., & Alimardon og, A. T. (2024). YANGI OZBEKISTONDA MEHNAT HUQUQINING RAQAMLASHTIRISH. *SCIENTIFIC ASPECTS AND TRENDS IN THE FIELD OF SCIENTIFIC RESEARCH*, 2(20), 77-81.



3. Утапулатов, А. Т. (2024). Концептуальные Основы Обеспечения Информационной Безопасности. *PROSPECTS AND MAIN TRENDS IN MODERN SCIENCE*, 2(15), 111-113.
4. Urdavayevich, T. S. (2024). IMPORTANCE OF TEACHING THE LEGACY OF BABUR TO THE YOUTH: CULTURAL, HISTORICAL, AND EDUCATIONAL PERSPECTIVES. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 11(12), 589-592.
5. Botir o'g'li, R. S. (2024). CRIMINAL LIABILITY FOR FRAUDULENT ENTREPRENEURSHIP. *Web of Teachers: Inderscience Research*, 2(12), 94-97.
6. Аманбаева, А., & Наршабаева, А. (2024). Using CLIL approach in ESP classes. *Преимущества и проблемы использования достижений отечественной и мировой науки и технологии в сфере иноязычного образования*, 1(1), 286-288.
7. Тухсонова, М., & Наршабаева, А. (2024). Benefits of computer-based technology in English classes. *Преимущества и проблемы использования достижений отечественной и мировой науки и технологии в сфере иноязычного образования*, 1(1), 255-256.
8. Yumutbaevna, N. A. (2022, August). PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF TOLERANCE IN STUDENTS. In *E Conference Zone* (pp. 85-93).
9. Журакулов, Р. Д., & Журакулий, Г. Р. (2024, October). Клишированные образования в текстах сказки. In *Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit* (pp. 77-80).
10. Sharifboyeva, R., & Juraquliy, G. R. (2024, April). ROLE OF PHONETICS IN LEARNING ENGLISH. In *Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit* (pp. 228-231).
11. Yuldasheva, D. K. (2023). THE IMPORTANCE OF INTERDISCIPLINARY COMMUNICATION IN THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' PROFESSIONAL COMPETENCE IN THE ENGLISH LANGUAGE (ON THE EXAMPLE OF TOURISM DIRECTIONS). *The Role Of Science And Innovation In The Modern World*, 2(5), 97-102.
12. Kodirovna, Y. D. (2022). Peculiarities of teaching English based on a communicative approach to students of the Tourism department. *International journal of pedagogics*, 2(10), 68-71.
13. Mamatkulov, B., Turayev, B., & Urinova, U. (2022). Assessment of Risk Factors Affecting the Reproductive Health of Men Living in Uzbekistan.
14. Mamatqulov, B., To'Rayev, B., Ochilova, G., & Tolipova, G. (2023). REGULATORY LEGAL BASES OF MEDICAL AND SOCIO-HYGIENIC

MEASURES AIMED AT MAINTAINING REPRODUCTIVE HEALTH IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *Science and innovation*, 2(D11), 384-394.

15. Rakhimbaeva, G. S., Ishankhodzhaeva, G. T., & Asomova, N. I. (2022). COGNITIVE DISORDERS DEGREE IN CHILDREN WITH POST-COVID SYNDROME. *British Medical Journal*, 2(3).

16. kizi Tohirova, M. A., & Tursunnazarova, E. T. (2022). BASIC LITERARY ELEMENTS OF THE XX CENTURY ENGLISH AND UZBEK SHORT STORIES (BASED ON HERBERT BATES AND SAID AHMAD'S SHORT STORIES). *THE ROLE OF SCIENCE AND INNOVATION IN THE MODERN WORLD*, 1(2), 192-195.

17. Fillmore, C. (1982). *Frame Semantics*. Berkeley: University of California Press.

18. Abdurahmonov, G'. (2008). *O'zbek tilining frazeologik tizimi*. Toshkent: Fan nashriyoti.

19. Saidov, A. (2004). *O'zbek tilidagi semantika*. Toshkent: O'qituvchi.

20. Xudoyberganov, S. (2005). *O'zbek tilidagi semantika va leksikologiya*. Toshkent: Sharq nashriyoti.